

ปรากฏการณ์นักร้องกับผลสะท้อนทางการเมืองจากระบบตุลาการภิวัตน์
หลัง พ.ศ. 2549 – 2563**

COMPLAINANT PHENOMENON” AND POLITICAL IMPACT FROM
JUDICIALIZATION OF POLITICS AFTER 2006 – 2020

จาดรงค์ สุทวัน, วีระ หวังสัจจะโชค

Jaturong Suthawan, Weera Wongsatjachock

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Corresponding Author E-mail: jaturong.23032529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาบทบาทและลักษณะของผู้อยู่ร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2549-2563 2. ศึกษาถึงลักษณะผลสะท้อนจากการร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2549-2563 เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

ผลการศึกษาพบว่า 1. ลักษณะและบทบาทของผู้อยู่ร้องเรียนสามารถแบ่งได้สามกลุ่มดังนี้ หนึ่งผู้อยู่ร้องเรียนเฉพาะฝ่ายอำนาจรัฐ สองผู้อยู่ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐ และสามผู้อยู่ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง โดยลักษณะและบทบาทของผู้อยู่ร้องเรียนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นการทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจรัฐซึ่งเป็นการช่วยให้สังคมตื่นรู้ในประเด็นทางการเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนการทำหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองในระบบประชาธิปไตย (Political Participation) ซึ่งแตกต่างกับลักษณะของผู้อยู่ร้องเรียนในกลุ่มที่ 3 ที่เป็นการบิดผันสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้สถาบันทางการเมืองใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองในท้ายที่สุด 2. ผลสะท้อนทางการเมืองที่เกิดจากกลุ่มที่หนึ่งและสองก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวทางการเมือง นำไปสู่การ

*Received April 20, 2022; Revised May 10, 2022; Accepted May 10, 2022

*บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปรากฏการณ์นิติราษฎร์” ขบวนการทางอุดมการณ์กับผลสะท้อนทางการเมืองจากโต้กลับการครองอำนาจของระบบตุลาการภิวัตน์หลัง พ.ศ. 2549 - 2563

ตรวจสอบผู้ใช้อำนาจรัฐในประเด็นต่าง ๆ และเป็นการแสดงออกถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญ โดยผลสะท้อนจากกลุ่มที่สามได้กลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการภิวัตน์ ซึ่งไม่ได้เป็นการพิทักษ์รัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย แต่เป็นการบิดผันให้อำนาจตุลาการเข้าแทรกแซงอำนาจจากกระบวนการทางการเมือง

คำสำคัญ: การร้องเรียน; ผลสะท้อนทางการเมือง; ตุลาการภิวัตน์

Abstract

This article aims to study the role and characteristics of complainants in political phenomena occurring after 2006 - 2020 was a descriptive research study using documentary research methods.

The results of the study found that 1. Characteristics and roles of complainants can be divided into three groups as follows: One complainant only from the state power department Two complainants, both the state and the state's opposing parties and three complaints against opponents of their own political stances. The characteristics and roles of the complainants in group 1 and group 2 are the duty to check state power and help the society to be aware of political issues. This is like the act of participation as a democratic citizen (Political participation), which is different from the nature of the third group of complainants, which is a distortion of legal rights for personal gain to allow political institutions to use rules, regulations, regulations, which will ultimately result in their own benefit. 2. The political impact caused by the first and second groups caused a wave of political excitement. leading to the examination of state power users on various issues and expresses the duty of the Thai people in the constitution The impact of the third group has become a factor in supporting the judicialization of politics which is not to protect the constitution and democracy It is a twist on the judicial power to intervene in the political process.

Keywords: Complainant; Political Impact; Judicialization of Politics

บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาความเป็นพลเมือง (Citizen) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นวาทกรรมที่ได้รับความสนใจในวงวิชาการที่แพร่หลายมากขึ้น และได้กลายเป็นประเด็นที่ทำลายในการสร้างประชาธิปไตย โดยการเมืองที่มีความเป็นประชาธิปไตยนั้นจะต้องเห็นประจักษ์ได้ชัดได้ว่า ประชาชนได้มีพื้นที่ได้แสดงออกถึงสิทธิของ

ความเป็นพลเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ และชี้ให้เห็นถึงความผูกพันกับประเด็นสาธารณะของชุมชน สังคม และรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง (Cornwall & Coelho, 2006) โดยมีงานศึกษาของดาลตัน (Dalton, 2008) ที่สรุปว่า พลเมืองเป็นเรื่องบรรทัดฐาน (Norm) ของแต่ละสังคม ดังนั้นความเป็นพลเมืองแต่ละสังคมในแต่ละยุคสมัยจึงเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ทว่าความเข้าใจในความหมายของพลเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มีความหมายกว้างขึ้นไปจากเดิมที่มองแต่เพียงว่า พลเมืองดี คือ คนที่ทำหน้าที่ต่อรัฐ เช่น เสียภาษี ไปเลือกตั้ง การเข้ารับการเกณฑ์ทหาร ต่อมาขอบเขตแต่ละบรรทัดฐานของผู้คนในช่วงทศวรรษ 2010 ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมองว่าพลเมืองดีหมายถึงพลเมืองที่มีการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และมีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตความรับผิดชอบทางสังคมกว้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับฟูกูยามาว่า พลเมืองดีนั้นหมายถึงพลเมืองที่มีความผูกพันในการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ (Public Life) (Fukuyama, 2006) ดังนั้นสิ่งบ่งชี้ความเป็นพลเมืองที่ดีในความเห็นพ้องต้องกันในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องยาก เพราะเป็นความหมายที่แฝงไว้ด้วยความแตกต่างของจุดมุ่งหมาย บรรทัดฐาน ค่านิยมและอุดมการณ์ของแต่ละสังคม อย่างไรก็ตามหากมีการตั้งข้อสังเกตว่า รัฐต้องการพลเมืองดีที่ไม่นิ่งดูดาย พลเมืองที่ดีในตัว พลเมืองที่ไม่เพิกเฉยต่อความชั่วร้าย ย่อมเป็นที่พึงปรารถนาของรัฐ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่จะพิทักษ์ชาติ ปฏิบัติตามกฎหมาย และไม่ร่วมมือกับการทุจริต หากพบเห็นการทุจริตก็สามารถใช้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดได้ ซึ่งเข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง (2565) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า มีเส้นบาง ๆ ระหว่างพลเมืองดีกับผู้ใช้สิทธิในการร้องเรียนคดีทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยผลจากการใช้สิทธิความเป็นพลเมืองดังกล่าวได้เกิดผลสะท้อนทางเมืองในหลายกรณีด้วยกัน เช่น กรณีที่นายณัฐพร โตประยูร อดีตที่ปรึกษาประธานผู้ตรวจการแผ่นดินยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 49 ว่า การกระทำของกลุ่มแกนนำแนวร่วมมือบราฮูร ประกอบด้วยอาณัติ นำภา ภาณุพงศ์ จาดนอก หรือไมค์ และรุ่งปนัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล จากกรณีการปราศรัยเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ในการชุมนุมเพื่อเสนอข้อเรียกร้องเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นการใช้สิทธิหรือเสรีภาพโดยมีเจตนาซ่อนเร้นในการล้มล้างการปกครอง มิใช่เป็นการปฏิรูป และเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยไม่สุจริต มีการละเมิดกฎหมาย มีมูลเหตุจูงใจล้มล้างการปกครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 วรรคหนึ่ง (กรุงเทพมหานคร, 2564) เหตุการณ์นี้ได้กลายเป็นประเด็นใหญ่ที่มีการตั้งคำถามต่อการทำงานขององค์กรตุลาการ ทั้งยังมีข้อสงสัยในความไม่ชัดเจนของคำวินิจฉัยด้วยว่า อะไรคือการล้มล้าง ซึ่งมีนักวิชาการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นดังกล่าวอย่างกว้างขวาง เช่น วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (วอยซ์ออนไลน์, 2564; ปีบีซีนิวส์, 2564) รวมไปถึงการที่นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ 85 คนจากมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ ได้ยื่นแถลงการณ์แย้งคำวินิจฉัยคดีดังกล่าว โดยชี้ว่าเป็นการตัดสินใจที่ใช้ประวัติศาสตร์อย่างไม่เคารพข้อเท็จจริง และ

ศาลอื่น ๆ ไม่ควรตัดสินคดีโดยอ้างอิงคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ (มติชนออนไลน์, 2564) โดยปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าวได้ส่งผลกระทบในวงกว้าง ซึ่งปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าปราศจากตัวแสดงทางการเมือง (Actor) ที่สำคัญนั่นคือ ผู้ร้องเรียน (กรุงเทพธุรกิจ, 2564)

โดยปรากฏการณ์ผู้ร้องเรียนที่เกิดขึ้น หรือที่เรียกว่า ปรากฏการณ์นักร้องซึ่งถูกเรียกตามเข็มทอง ต้นสกุลรุ่ง (2565) เรื่อง ให้บทตัดสินตุลาการเป็นผลพวงมาจากวาทกรรมทางการเมืองที่เรียกว่า ตุลาการภิวัตน์แบบไทย (Judicialization of Thai Politics) นั่นคือ การที่องค์กรตุลาการได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย ทั้งในฐานะผู้ตัดสิน ผู้กระทำการ หรือกระทั่งกลายเป็นผู้ขัดแย้งด้วยตนเองในบางกรณี ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา (จาตุรงค์ สุทวาทัน และนวกัทร โตสุวรรณ, 2563) อย่างไรก็ตามผลจากการการร้องเรียนที่ส่งผลกระทบต่ออย่างสำคัญอีกครั้งหนึ่งคือ กรณีการยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ยุบพรรคอนาคตใหม่ จากกรณี ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ อดีตหัวหน้าพรรคซึ่งมีการปล่อยเงินกู้ให้แก่พรรคอนาคตใหม่ รวม 191.2 ล้านบาท โดยท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญมีมติเสียงข้างมากให้ยุบพรรคอนาคตใหม่ และสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคทั้งหมด (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) ผลสะท้อนในข้างต้นเป็นที่ชัดเจนว่าภายหลังการยุบพรรคอนาคตใหม่เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนนักศึกษาหลายกลุ่มทั้งในกรุงเทพมหานคร โดยฝ่ายผู้ชุมนุมได้ยกระดับเพดานของการแสดงความเห็นข้อเรียกร้องต่อสถาบันกษัตริย์อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมบนเวทีสาธารณะ 2 ครั้ง คือ 1. การปราศรัยของอานนท์ นำภา ณ เวทีการชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2563 2. การอ่านแถลงการณ์ของ ปณิสา สิทธิจิรวัฒนกุล โดยมีการเสนอรูปธรรม 10 ประการ เพื่อปฏิรูปสถาบันในเวทีธรรมศาสตร์และการชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งผลทางการเมืองดังกล่าวยังคงก่อให้เกิดวิกฤตที่ลุกลามแผ่ขยายมาจนถึงในปัจจุบัน (กมลวรรณ ชื่นชูใจ, 2563) ในการศึกษาเชิงวิพากษ์มีการตั้งคำถามถึงการร้องเรียนที่เกิดขึ้นว่า อาจเป็นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทางกฎหมายให้เข้าไปในพื้นที่ทางการเมือง (Political Sphere) รวมถึงเป็นการ ทำให้ประเด็นทางกฎหมายเข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Mega Politics) (Hirschl, 2008) ซึ่งเรียกว่า การเมืองเชิงตุลาการ (Judicialization Of Social Relation) (Ginsburg, 2003) แม้ในบางกรณีต้องยอมรับว่าด้วยเช่นกันว่า ผู้ร้องเรียนบางท่านมีผลงานต่อสังคมอยู่บ้าง เช่น กรณีการยื่นคำร้องคัดค้านการขยายนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และการคัดค้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในหลายเขตพื้นที่ของ ศรีสุวรรณ จรรยา (ผู้จัดการออนไลน์, 2562) ดังนั้นหากมีการวิเคราะห์ถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญจะพบว่าในมาตรา 50 นั้นมีหลายประเด็นที่อาจตีความได้ว่า การฟ้องร้องคดีต่อศาลหรือร้องเรียนความไม่ถูกต้องนั้นเป็นหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งประเด็นดังกล่าวมีเส้นบาง ๆ

ระหว่างพลเมืองดีกับนักเรียนที่บิดผันสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตน บางครั้งประโยชน์นั้นอาจจะเป็นเรื่องความพึงพอใจในชัยชนะของพวกเขาและสามารถทำลายศัตรูทางการเมืองลงได้ บางครั้งประโยชน์นั้นอาจจะเป็นชื่อเสียงเกียรติยศ ตลอดจนโอกาสความก้าวหน้าให้ผู้ใหญ่อาจจะเมตตาแลเห็น และหยิบยื่นให้เพิ่มต่อไปในภายภาคหน้า บางครั้งประโยชน์อาจมาในรูปตำแหน่ง หรือผลตอบแทนอื่น ๆ

ภายใต้กรอบแนวคิดสถาบันนิยมใหม่ (New-Institutionalism) ที่เป็นแนวทางการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่พิจารณาไปที่บรรทัดฐาน ความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียม ประเพณีที่ดำรงอยู่ในสถาบันทางการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ เป็นโครงสร้างที่ไม่เป็นทางการ (Informal Structure) หรือโครงสร้างที่มองไม่เห็น (Invisible Structure) รวมถึงการก้าวข้ามการให้ความสำคัญโครงสร้างสถาบันที่เป็นทางการเพียงอย่างเดียว (Lowndes, 2002) ดังนั้นอาจตั้งสมมุติฐานในเบื้องต้นได้ว่า พฤติกรรมของนักเรียนที่เป็นการกระทำของปัจเจกบุคคล (Individual) มีส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากสถาบันทางการเมือง ทำให้สถาบันทางการเมืองใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับที่มีขึ้นมาบังคับใช้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตัวแสดงทางการเมืองในท้ายที่สุด โดยการสร้างสถาบันทางการเมืองนั้นเป็นข้อตกลงที่มาจากความสมัครใจของตัวแสดงทางการเมือง ซึ่งเรียกว่าแนวการเลือกสถาบันนิยมเชิงเหตุผล (Rational Choice Institutionalism) (วิระ หวังสัจจะโชค, 2556) ดังนั้น ตุลาการภิวัตน์จะเริ่มต้นได้ต้องมีบุคคลหรือองค์กรเสนอคำร้องไปยังศาล ซึ่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา มีการออกแบบที่ให้องค์กรอิสระจำนวนมากมีอำนาจเสนอคำร้องไปยังศาลต่าง ๆ ได้ โดยปิยบุตร แสงกนกกุล ได้สรุปว่า ผู้ฟ้องร้องรวมถึงองค์กรอิสระเหล่านี้มีที่มาซึ่งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศาลและสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากแต่งตั้ง ซึ่งมีความกระตือรือร้นในการเสนอคำร้องไปยังศาลเสมอ เมื่อมีข้อพิพาทกับองค์กรที่มาจากเลือกตั้ง ศาลจึงเข้าไปมีอำนาจในเขตแดนทางการเมือง ผลทางคดีต่าง ๆ จะถูกยึดโยงกับผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับงานของสมชาย ปรีชาศิลปกุล (2559) ที่กล่าวว่า ภายหลังการรัฐประหาร 2549 จนถึงการเกิดขึ้นของคณะ คสช. มีข้อพิพาทหรือข้อกล่าวหาขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลจำนวนมาก ผู้คนทั่วไปจะสามารถคาดเดาผลของคดีได้ โดยการดูจากที่ว่าคนที่ฟ้องเป็นใคร คนที่ถูกฟ้องเป็นใคร แต่ไม่ได้ถูกพิจารณาจากสิ่งที่เรียกว่า หลักฐานในคดีพอเกิดความเข้าใจหรือสำนึกแบบนี้ จึงทำให้ผู้คนรู้สึกว่าการศาลและอำนาจตุลาการในเมืองไทยไม่ได้เป็นไปตามหลักวิชา ไม่ได้เป็นไปตามหลักการแต่ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองมากกว่า (เดอะโมเมนตัม, 2564)

การชี้ขาดข้อพิพาทจากการร้องเรียนในลักษณะนี้ ในด้านหนึ่งอาจกลายเป็นประเด็นที่มีความอ่อนแอในทางประชาธิปไตย เมื่อเป็นการการสถาปนาอำนาจตุลาการที่เป็นของคณะบุคคลส่วนน้อยที่มีผลผูกพันกับกลไกของรัฐให้อยู่เหนือสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ หรือเหนือกว่าองค์กรที่มาจากเลือกตั้งโดยประชาชน โดยเกิดคำถามสำคัญที่ว่าปรากฏการณ์นักเรียนที่

เกิดขึ้น ชี้ชวนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้ฟ้องร้องคดีทางการเมือง ส่วนหนึ่งที่เกิดเป็นประเด็นทางสังคมว่าบทบาทดังกล่าวเป็นการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทย เพื่อร้องเรียนความไม่ถูกต้องเป็นการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ (เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2565) หรือบทบาทของผู้ฟ้องร้องอาจเป็นการทำให้ประเด็นทางการเมืองเข้ามาอยู่ใต้อำนาจการชี้ขาดของฝ่ายตุลาการและถือเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อกระบวนการตุลาการภิวัตน์ (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2562) การศึกษานี้จึงเป็นการอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างผู้ฟ้องร้องคดีทางการเมืองกับกระบวนการตุลาการภิวัตน์ (วอยซ์ออนไลน์, 2563) เพื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทและลักษณะของผู้ฟ้องร้องคดีทางการเมือง และหารอบในการสร้างแนวพินิจในแง่มุมที่สังคมพยายามตั้งคำถามที่เกิดขึ้นกับตัวแสดงทางการเมืองภายใต้ปรากฏการณ์ โดยผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาที่จะต้องการรื้อถอนความศักดิ์สิทธิ์ต่อคณะบุคคลหรือองค์กรของรัฐที่มีส่วนร่วมในปรากฏการณ์นี้แต่อย่างใด เพียงต้องการให้ประเด็นในการศึกษานี้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ ถกเถียง เพื่อเกิดการศึกษาพัฒนาได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น (ประชาไทออนไลน์, 2561)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาท และลักษณะของผู้ร้องเรียน ในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2549 – 2563
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะผลสะท้อนจากการร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2549 – 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยงานชิ้นนี้มุ่งศึกษาบทบาทของผู้ร้องเรียนคดีทางการเมืองที่ได้กลายเป็นประเด็นทางสังคมซึ่งปรากฏต่างสื่อต่างๆ ได้แก่ 1. วีระ สมความคิด 2. เรืองไกร ลีกิจวัฒนะ 3. ศรีสุวรรณ จรรยา 4. ไพบูลย์ นิติตะวัน 5. อนุรักษ์ โต้ประยูร และ 6. เอกชัย หงส์กังวาน โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Judgmental Sampling) ที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของผู้ร้องเรียนคดีทางการเมืองที่ได้กลายเป็นประเด็นทางสังคมซึ่งปรากฏต่างสื่อต่าง ๆ เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549

ที่เกิดกระบวนการตุลาการภิวัตน์ (Judicialization of Politics) เกิดขึ้นครั้งแรกของในประเทศไทย จนถึงปี พ.ศ. 2563 ที่เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชน นิสิตนักศึกษาและประชาชนจากหลายภาคส่วน หลังจากมีคำพิพากษาคัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาค้นคว้าจาก หนังสือ เอกสาร บทความ และวารสาร ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมไปถึงวิเคราะห์ข่าวสารจาก หนังสือพิมพ์ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ทราบถึงลักษณะบทบาทของผู้ร้องเรียน รวมถึงผลสะท้อนจากการร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2549-2563

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการอธิบายปรากฏการณ์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

ผลการวิจัย

1. บทบาทและลักษณะของผู้ร้องเรียน ในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2549-2563 พบว่า มีลักษณะแตกต่างกันออกไปทั้งในเรื่องของ จุดยืน ความเชื่อ รวมถึงอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์บทบาทของผู้ร้องเรียน

ประเภทของผู้ร้องเรียน	ลักษณะของการร้องเรียน	ความเป็นพลเมือง และระดับความมีประสิทธิภาพทางการเมือง
1. ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายอำนาจรัฐ - นายเอกชัย หงส์กังวาน	เป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีผลผูกพันต่อฝ่ายรัฐและไม่ได้ต้องการตำแหน่งทางการเมือง การร้องเรียนเป็นไปในลักษณะการตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐในกรณีในประเด็นที่สังคมตั้งคำถาม และมักถูกตั้งข้อหาจากฝ่ายอำนาจรัฐ	ความเป็นพลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และ ความมี ประสิทธิภาพแบบ กระตือรือร้นทางการเมือง (The Political Stratum)
2. ผู้ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐ - นายศรีสุวรรณ จรรยา - นายวีระ สมความคิด	เป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีผลผูกพันต่อฝ่ายรัฐ ถูกมองว่าไม่ประสบความสำเร็จในการเป็นนักการเมือง การร้องเรียนเป็นไปในลักษณะทั้งเป็นการตรวจสอบอำนาจรัฐ และการร้องเรียนเพื่อประโยชน์ของภาคประชาชน	ความเป็นพลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และ ความมี ประสิทธิภาพแบบ กระตือรือร้นทางการเมือง (The Political Stratum)
3. ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง - นายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ - นายไพบุลย์ นิตติวัณ - นายณัฐพร โตประยูร	เป็นกลุ่มที่ต้องการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง การร้องเรียนจะเป็นไปในลักษณะการตรวจสอบฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง ซึ่งการร้องเรียนต่างๆอาจส่งผลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง	พลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และ ความมี ประสิทธิภาพแบบแสวงหาอำนาจ (The Power Seekers)

กลุ่มที่ 1 ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายอำนาจรัฐ ผู้ร้องเรียนกลุ่มนี้จะเป็นนักกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งจะมีการเคลื่อนไหวในลักษณะของการตรวจสอบอำนาจจากฝ่ายรัฐเท่านั้นและไม่ได้ต้องการ

ตำแหน่งทางการเมือง โดยประเด็นที่ร้องเรียนส่วนใหญ่จะไม่ประสบความสำเร็จ เช่น กรณีการยื่นอุทธรณ์ของนายเอกชัย หงส์กังวาน ถึงสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) เพื่อขอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง ในกรณีพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริง (การถือครองนาฬิกาหรู) โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาเรื่องร้องเรียนกล่าวหาดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว โดยเห็นว่ายังไม่มีมูลเพียงพอ จึงมีมติไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และการถูกประทุษร้ายในหลาย ๆ เหตุการณ์จากผู้เคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนฝ่ายภาครัฐ

กลุ่มที่ 2 ผู้ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐ ผู้ร้องเรียนกลุ่มนี้จะเป็นนักกิจกรรมทางการเมือง โดยมีประเด็นในการร้องเรียนทั้งในการตรวจสอบอำนาจรัฐ และในด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ต่อทางภาคประชาชน โดยถูกมองว่าไม่ประสบความสำเร็จในการเป็นนักการเมือง เช่น นายวีระ สมความคิด ได้ยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐเมื่อปี พ.ศ. 2549 ในกรณีของนายทักษิณ ชินวัตร (นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น) กระทำความผิดตามกฎหมายสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในมาตรา 100 ซึ่งต่อมาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2551 ให้จำคุกนายทักษิณ ชินวัตร เป็นเวลา 2 ปี โดยหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา นายวีระ สมความคิด ได้มีบทบาทในการทำหน้าที่ตรวจสอบฝ่ายรัฐบาลในอีกหลายกรณีด้วยกัน และผู้ร้องเรียนท่านต่อมาคือ นายศรีสุวรรณ จรรยา ซึ่งมีตำแหน่งนายกสมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน ซึ่งเป็นองค์กรเคลื่อนไหวประเด็นสิ่งแวดล้อม แต่การเคลื่อนไหวในประเด็นการเมืองมักเคลื่อนไหวในนาม สมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย และโดยมากจะเป็นการตั้งคำถามและร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวที่เป็นกระแสสังคม ทว่าการร้องเรียนบางกรณีของ นายศรีสุวรรณ จรรยา เช่น การร้องเรียนตรวจสอบ (คณะคสช.) จนถูกเรียกไปปรับทัศนคติซึ่งอาจแสดงถึงการทำหน้าที่ตามในการสนับสนุนฝ่ายประชาธิปไตย แต่ในระยะหลังเขามักถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับการร้องเรียนในประเด็นทางการเมือง จนกลายเป็นการเอื้อต่อกลุ่มผลประโยชน์ เช่น กรณีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อยุบพรรคอนาคตใหม่และเกิดเป็นผลสำเร็จ

กลุ่มที่ 3 ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง ผู้ร้องเรียนกลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มใหญ่ โดยเป็นกลุ่มที่สามารถเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองอยู่เสมอ หรือเคยลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือในบางช่วงอาจได้รับการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น การร้องเรียนจะเป็นไปในลักษณะการตรวจสอบฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง ซึ่งการร้องเรียนต่าง ๆ มักถูกตั้งคำถามว่า อาจเป็นการกระทำเพื่อหวังการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง เช่น ไพบุลย์ นิตะวัน อดีตกลุ่ม 40 ส.ว. ผู้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อศาลรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. 2557 ให้วินิจฉัย

สถานะความเป็นรัฐมนตรีของ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จากกรณีการโยกย้ายนายถวิล เปลี่ยนศรี อดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติโดยมิชอบ จากนั้นได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติและกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ (กมธ.) โดยนายไพบูลย์ คือ บุคคลที่ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ขอให้ระงับกรณีพรรคไทยรักษาชาติ (ทษช.) โดยมีการเสนอชื่อทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดีเป็นแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีในบัญชีรายชื่อผู้สมัครของ (ทษช.) เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 โดยท้ายที่สุด กกต. ได้ระงับการเสนอชื่อและส่งคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าการกระทำของ (ทษช.) เป็นการล้มล้างการปกครองหรือไม่ จนกระทั่งศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์ยุบพรรคไทยรักษาชาติ พร้อมตัดสิทธิกรรมการบริหารพรรคเป็นเวลา 10 ปี ก่อนหน้าการเลือกตั้ง ส.ส. จะเกิดขึ้นในอีก 17 วันข้างหน้า คือวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 โดยปัจจุบันนายไพบูลย์ นิติตะวัน ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและรองหัวหน้าพรรคพลังประชารัฐฝ่ายกฎหมาย

ทั้งนี้ยังมีการนิยมนายเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ และนายณฐพร โตประยูร โดยท่านแรกเรืองไกร ลีกิจวัฒนะ ซึ่งบวชบวชในแวดวงการเมืองมายาวนานกว่า 20 ปี เคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการตรวจสอบรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร โดยเป็นหนึ่งในผู้ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ตรวจสอบกรณีชุกหุ้นของทักษิณ และศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยด้วยมติเฉียดฉิว 8 ต่อ 7 เสียง โดยเห็นว่า นายทักษิณ มิได้มีการชุกหุ้นรอตพันได้จัดตั้งรัฐบาลและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2544 ได้สำเร็จ ทว่าบทบาทของนายเรืองไกรหลังจากนั้นมีการโยกย้ายสลับฝั่งทางการเมือง มาเป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทย แม้จะมีการยื่นเรื่องร้องเรียนตรวจสอบ ฝั่งตรงข้ามทางการเมือง แต่การกระทำดังกล่าวไม่สามารถส่งผลสะท้อนทางการเมืองได้ในระดับสูง โดยในช่วงก่อนการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2562 นายเรืองไกรนำข้อมูลจากสื่อกรณีการจัดโต๊ะจีนของพรรคพลังประชารัฐซึ่งมีวงเงินกว่า 532 ล้านบาท และการมีข้อครหาจากสื่อมวลชน ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐไปร่วมงานด้วยหรือไม่ ซึ่งร้องเรียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีการตรวจสอบ ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติเห็นว่า การจัดงานโต๊ะจีนระดมทุนดังกล่าวเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย และไม่พบว่ามีข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไปร่วมหรือเกี่ยวข้องแต่อย่างใดกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2564 นายเรืองไกรมีการย้ายพรรคการเมืองอีกครั้ง โดยลาออกจากพรรคเพื่อไทยเพื่อย้ายเข้าสังกัดพรรคพลังประชารัฐที่เป็นฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง โดยมีการทำหน้าที่ตรวจสอบพรรคเพื่อไทย แต่ก็ยังไม่มีการร้องเรียนในประเด็นใดที่เป็นรูปธรรมมากนัก

และกรณีนายณฐพร โตประยูร โดยเป็นผู้ยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยยุบพรรคอนาคตใหม่ (เรื่องนี้เกิดขึ้นก่อนศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยยุบพรรคอนาคตใหม่ กรณีปล่อยกู้เงินของนายธนธร) ในคดีการกล่าวหา ล้มล้างการปกครองโดยโยงเรื่องสัญลักษณ์ สามเหลี่ยมของพรรคอนาคตใหม่เข้ากับสัญลักษณ์อิลลูมินาติขององค์กรในทฤษฎีสมคบคิดของต่างประเทศ

แต่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไม่ยุบพรรคคอนาคตใหม่ตามคำร้องดังกล่าว อย่างไรก็ตามผลสะท้อนสำคัญกับกลายมาเป็นประเด็นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวภายหลังจากการยุบพรรคคอนาคตใหม่ โดยท่ามกลางกระแสเรียกร้อง ทะลุเพดานของมือบราษฏรจากการชุมนุมของกลุ่มเยาวชน นักศึกษา และประชาชนจำนวนมากโดยนายธนพรยื่นเรื่องร้องเรียนต่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการปราศรัยของบรรดาแกนนำมือบราษฏร เป็นการล้มล้างการปกครองหรือไม่โดยท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ว่าการปราศรัยของมือบราษฏรดังกล่าวเป็นการล้มล้างการปกครองพร้อมสั่งห้ามกลุ่มองค์กรในลักษณะเดียวกันเคลื่อนไหวอีกในอนาคต

2. ลักษณะผลสะท้อนจากการร้องเรียนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง ปี พ.ศ. 2549-2563 พบว่า กลุ่มที่ 1 ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายอำนาจรัฐ และกลุ่มที่ 2 ผู้ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐ ก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวทางการเมือง นำไปสู่การตรวจสอบผู้ใช้อำนาจรัฐในประเด็นต่าง ๆ จากกรณีการยื่นตรวจสอบพลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ ของเอกชัย หงส์กังวาน ในประเด็นนาฬิกาเพื่อน ทำให้เกิดผลสะท้อนในด้านความั่นทนต่อความเชื่อมั่นและศรัทธาในรัฐบาล คสช. ที่ประกาศนโยบายปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันเป็นวาระแห่งชาติ ตัวอย่างเช่นกรณี รสนา โตสิตระกูล อดีตสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ที่มาจากการแต่งตั้งของ คสช. โพสต์เฟซบุ๊ก (14 มกราคม พ.ศ. 2562) เรียกร้องให้ตรวจสอบภาชี พล.อ.ประวิตรเนื่องจากมูลค่านาฬิกาสูงกว่ารายได้ 3 เท่า สอดคล้องกับ นายประสาร มฤคพิทักษ์ อดีต ส.ว. กลุ่ม 40 ส.ว. ให้ความเห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดผลสะท้อนทางความเชื่อถือของรัฐบาลสูงมากจึงขอเสนอว่ารองนายกฯ ลาออกดีกว่า (บีบีซีนิวส์, 2562)

จากผลสะท้อนในข้างต้นนำไปสู่การร้องเรียนของนายศรีสุวรรณ จรรยา ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จนมีมติให้ปารีณา ไกรคุปต์ ส.ส.ราชบุรี พรรคพลังประชารัฐ มีความผิดฐานฝ่าฝืนจริยธรรมร้ายแรง ในข้อ 11 และข้อ 17 กรณีครอบครองที่ดินของรัฐในรูปของ ภ.บ.ท.5 และส.ป.ก. จำนวน 29 แปลง เพื่อทำปศุสัตว์ โดยถือครองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2546 และมีการขยายผลนำความไปร้องเรียน ป.ป.ช.เกี่ยวกับ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในหลายพรรคการเมืองรวมทั้งรัฐมนตรีในรัฐบาล พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่อาจถือครองที่ดินรัฐในรูปของ ภ.บ.ท.5 และ ส.ป.ก. หรือ ออกเอกสารสิทธิทับที่อยู่อาศัย รวมทั้งสิ้น 19 ราย (ไม่รวมนางปารีณา) ประกอบด้วย ส.ส. พรรคพลังประชารัฐ พรรคเพื่อไทย พรรคภูมิใจไทย พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคคอนาคตใหม่ (ในขณะนั้น) ดังนั้นเมื่อ ป.ป.ช.วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับการที่ ส.ส.ห้ามมีที่ดินของรัฐในกรณีของ น.ส.ปารีณาไว้แล้ว ก็เชื่อมั่นว่า ส.ส.และหรือรัฐมนตรี อีก 19 คน ที่เหลือก็อาจจะต้องเดินตามรอยการวินิจฉัยเฉกเช่น กรณีของปารีณาไปในลักษณะเดียวกัน โดยผลสะท้อนในลักษณะดังกล่าวเป็นการแสดง

ถึงการทำหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญมาตรา 50 ซึ่งอาจตีความได้ว่า การฟ้องร้องคดีต่อศาล หรือร้องเรียนความไม่ถูกต้องใด ๆ นั้นเป็นหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของผลสะท้อนจากการร้องเรียนใน กลุ่มที่ 3 ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมืองของตนเอง ผู้ร้องเรียนในลักษณะนี้ถูกมองว่าสังกัด มีอุดมการณ์หรือแนวทางชัดเจนว่าอยู่ฝ่ายไหน เชื่อแบบใด อย่างเช่นกรณี ผู้ร้องเรียนว่าพรรคอนาคตใหม่มีแนวคิดและเจตนาล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยอ้างว่าพรรคอนาคตใหม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาคมลับอิลลูมินาติ เป็นผู้ร้องเรียนคนเดียวกับที่ร้องเรียนว่าแกนนำมีอบคณราชฎร 63 ว่าล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและร้องขอให้ยุบพรรคก้าวไกลเนื่องจากยื่นประกันตัวผู้ต้องหาคดีมีอบต่าง ๆ โดยผลสะท้อนทางการเมืองดังกล่าวได้กลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการภิวัตน์ (Judicialization of Politics) ซึ่งไม่ได้เป็นการพิทักษ์รัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย แต่เป็นการบิดผันให้อำนาจตุลาการเข้าแทรกแซงอำนาจจากกระบวนการทางการเมืองและการเลือกตั้ง จนเกิดเป็นสภาวะที่ไม่ปกติ ระบบพรรคการเมืองอ่อนแอเนื่องจากถูกยุบได้ง่าย การทำงานของภาคส่วนที่มาจากกาเลือกตั้งขึ้นอยู่กับคำวินิจฉัยขององค์กรตุลาการโดยที่มีผู้ร้องเรียนเป็นฟันเฟืองแรกในการทำให้คดีเข้าไปอยู่ในอำนาจศาลซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเมืองเชิงตุลาการ (Judicialization of Politics Theory) ที่เป็นการผลักดันอำนาจกระบวนการในทางกฎหมายเข้าไปในพื้นที่ทางการเมืองโดยเชื่อมต่อ ต้นสกุลรุ่งเรือง (2565) ได้วิเคราะห์ว่า ผู้ร้องเรียนในลักษณะนี้ไม่ได้มีอันตรายเฉพาะฝ่ายตรงข้ามของพวกเขาเอง แต่สร้างความอันตรายกับระบบกฎหมาย เป็นระบบกฎหมายที่ไม่เป็นกรรมกรที่เที่ยงธรรมในการระงับข้อพิพาท แต่กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองกลั่นแกล้งกัน สุดท้ายก็เท่ากับเป็นการบอกให้ประชาชนให้เลิกเคารพกฎหมายนั่นเอง

อภิปรายผลการวิจัย

บทบาทและลักษณะของผู้ร้องเรียน รวมถึงผลสะท้อนในปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายหลัง พ.ศ. 2549 – 2563 ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้ร้องเรียนในกลุ่มต่าง ๆ โดยในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ที่เป็นการทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจรัฐเป็นการช่วยให้สังคมตื่นรู้ในประเด็นทางการเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนการทำหน้าที่ผ่านบรรทัดฐานความเชื่อ ค่านิยม และการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Political Participation) แม้ในบางกรณีก็ได้ถูกตั้งคำถามจากสังคมเช่นเดียวกัน โดยนายศรีสุวรรณ จรรยา นายกสมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย (ผู้ร้องเรียนในกลุ่มที่ 2) โดยบทบาทในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญขององค์กรดังกล่าวเป็นที่น่าสังเกตว่า จากการเกิดรัฐประหารในสองครั้งล่าสุดทั้งในปี พ.ศ. 2549 และ 2557 ที่เป็นการล้มล้างการปกครองโดยตรงนั้น กลับไม่เคยมีการร้องเรียนใด ๆ เลยทั้งที่การทำรัฐประหารเป็นการละเมิดรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน โดยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 113 บัญญัติว่า ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย เพื่อ 1. ล้มล้างหรือ

เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ 2. ล้มล้างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการแห่งรัฐธรรมนูญ หรือให้ใช้อำนาจดังกล่าวแล้วไม่ได้ หรือ 3. แบ่งแยกราชอาณาจักรหรือยึดอำนาจปกครองในส่วนหนึ่งส่วนใดแห่งราชอาณาจักรและมีบทลงโทษในวรรคสองไว้ชัดเจนเช่นกันว่า ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นกบฏ ต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ซึ่งก็ไม่เคยมีผู้ใดได้รับการลงโทษจากการรัฐประหาร โดยผู้ร้องเรียนจากการรัฐประหารทั้งสองครั้งล่าสุด คือ ร.ต.ฉลาด วรรณทร ซึ่งไม่ได้มีความเกี่ยวข้องใด ๆ กับสมาคมองค์การพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย

ทั้งนี้ การแสดงออกในเชิงพฤติกรรมของกลุ่มผู้ร้องเรียนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความเป็นพลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และความมีประสิทธิภาพแบบกระตือรือร้นทางการเมือง (The Political Stratum) ด้วยการคิดว่ากิจกรรมทางการเมืองถือเป็นกิจกรรมที่เป็นรางวัลชีวิต เชื่อมมั่นในบทบาทของตนเองในทางการเมือง จึงเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเต็มที่ เคยมีส่วนในการจัดการและมีส่วนร่วมในการรณรงค์ทางการเมือง ประชุม เดินขบวน และการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Dahl, 2005)

ในขณะเดียวกันผู้ร้องเรียนที่ยึดโยงกับอำนาจรัฐซึ่งบิดผันสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตน ในกลุ่มที่ 3 ซึ่งบางครั้งประโยชน์นั้นอาจจะเป็นในรูปแบบชื่อเสียงเกียรติยศ ตลอดจนโอกาสความก้าวหน้าทางการเมือง บางครั้งอาจมาในรูปตำแหน่ง หรือผลตอบแทนอื่น ๆ โดยลักษณะผู้ร้องเรียนที่ยึดโยงกับอำนาจรัฐแสดงให้เห็นถึงการเป็นตัวแสดงทางการเมือง (Actor) ที่กระทำการเพื่อให้สถาบันทางการเมืองใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับที่มีขึ้นมาบังคับใช้ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตัวแสดงทางการเมืองในท้ายที่สุด โดยผลที่เกิดขึ้นจากการร้องเรียนที่เรียกว่าตุลาการภิวัตน์ (Judicialization of Politics) เป็นข้อตกลงที่มาจากความสมัครใจของตัวแสดงทางการเมือง เนื่องจากเห็นประโยชน์หรือกำไรที่จะได้รับจากความร่วมมือกันหรือการแลกเปลี่ยนกัน (Gains From Cooperation Or Exchange) (Hall & Taylor, 1996) ทั้งนี้การแสดงออกเชิงพฤติกรรมของผู้ร้องเรียนกลุ่มที่ 3 แสดงถึงความเป็นพลเมืองในระดับมีส่วนร่วม (Engaged Citizen) และความมีประสิทธิภาพในแบบแสวงหาอำนาจ (The Power Seekers) ที่มีความพยายามที่จะมีบทบาทในทางการเมือง ประารถนาที่จะมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย กฎหมาย และการตัดสินใจทางนโยบาย โดยมีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเมือง (เช่น เงิน บารมี ผู้อุปถัมภ์ ครอบครัว เพื่อนฝูง ยกตำแหน่ง) และช่วยให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง (Dahl, 2005)

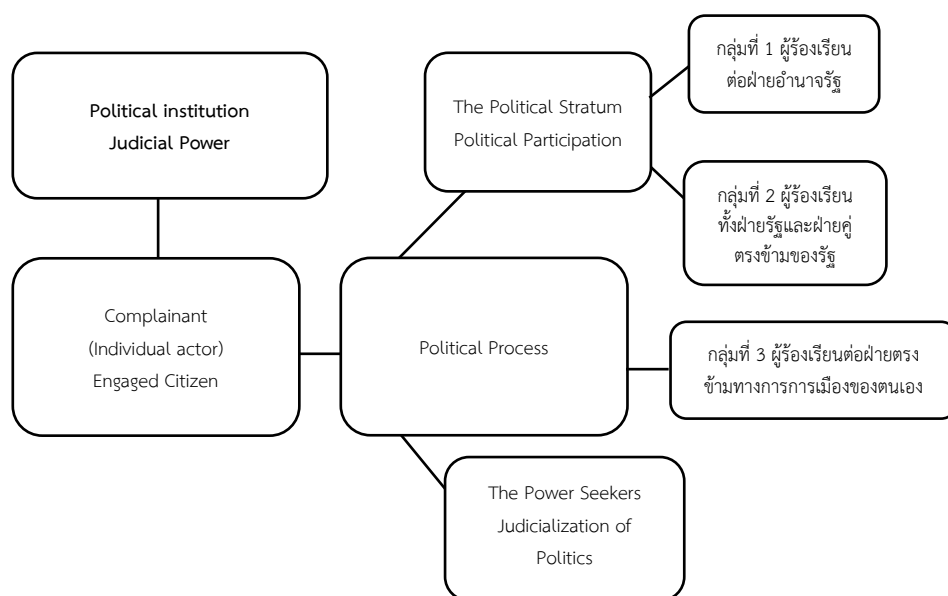
ในปรากฏการณ์นี้ที่มองเห็นได้ชัดว่า การฟ้องคดีหรือร้องเรียนสามารถกระทำได้อย่างง่าย ยิ่งในระบบศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง ผู้ร้องไม่จำเป็นต้องมีทนายหรือความรู้ด้านกฎหมาย เพราะศาลมีบริการให้คำปรึกษา ดังนั้นการร้องเรียนจึงไม่มีต้นทุน นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งถือเป็นแม่บททั่วไปของกฎหมายไทยด้วยเห็นว่า มาตรา 5 ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต การใช้

สิทธิฟ้องคดีความเพื่อกันแกล้งให้ผู้ถูกร้องได้รับความเดือดร้อน ทั้งร่างกาย ทรัพย์สิน และจิตใจนั้น ไม่น่าใช่การกระทำโดยสุจริต (เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2565)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมาจวบจนกระทั่งการรัฐประหารเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 การร้องเรียนคดีทางการเมืองจนส่งผลให้อำนาจตุลาการได้เข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางในทางการเมืองจนเกิดเป็นกระบวนการที่เรียกว่า ตุลาการภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการทำหน้าที่ร้องเรียนไปยังของศาลรัฐธรรมนูญในการตัดสินข้อพิพาทต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างสำคัญ เช่น การยุบพรรคการเมือง การวินิจฉัยให้ความเป็นนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลง เป็นต้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การมองปรากฏการณ์นี้กร้องผ่านแนวการวิเคราะห์ทางการเมืองแบบสถาบันนิยมใหม่ ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญกับผลกระทบของผู้ร้องเรียน ในฐานะปัจเจกชนที่มีผลต่อตัวสถาบันตุลาการ (Judicial Institution) เมื่อผู้ร้องเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง (Political Process) ซึ่งระดับความมีประสิทธิภาพตามแนวคิดความเป็นพลเมือง (Citizens) จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าปัจเจกชนนั้นเข้าไปใช้สิทธิเพื่อเป็นการตรวจสอบอำนาจรัฐด้วยความกระตือรือร้น (The Political Stratum) ดังเช่นกลุ่มที่ 1 และ 2 หรือเป็นการแสวงหาอำนาจทางการเมือง (The Power Seekers) จนกลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการภิวัตน์ (Judicialization of Politics) ดังเช่นกลุ่มผู้ร้องเรียนที่ 3 โดยงานที่ศึกษา

เกี่ยวกับสถาบันตุลาการโดยมาก มีแนวโน้มไปที่การอธิบายโดยเน้นไปที่การกระทำของตัวสถาบัน หรือแนวทางการวิเคราะห์แบบบนลงล่าง นั่นคือการมองที่สถาบันทางการเมือง (Political Institution) เป็นหลัก ในขณะที่พฤติกรรมของการร้องเรียนคดีทางการเมืองในการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาบทบาททางการเมืองของสถาบันตุลาการที่มีอาจปฏิเสธถึงความมีอิทธิพลในด้านผลกระทบจากตัวแสดงที่เป็นปัจเจกบุคคล (Individual Actor) ซึ่งในบางกรณีได้กลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการวิวัฒน์ และถือเป็นการยอมรับการอธิบายปรากฏการณ์แบบล่างขึ้นบน ดังนั้นการศึกษาระบบตุลาการวิวัฒน์ ควรมีการผสมผสานกรอบความคิดเก่าเข้ากับพื้นที่ศึกษาใหม่ที่ได้ยึดติดอยู่ที่ตัวสถาบันตุลาการเพียงอย่างเดียว ซึ่งจากการวิเคราะห์ในงานศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้ร้องเรียนที่ การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะพลเมืองกับพลเมืองที่เข้าไปหาผลประโยชน์ในทางการเมืองผ่านโครงสร้างสถาบันที่ไม่เป็นทางการ (Informal Structure)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีนโยบายสร้างความเข้าใจในแนวทางการวิเคราะห์ถึงบทบาทของผู้ร้องเรียนคดีทางการเมืองอาจจะต้องมีการศึกษาปรากฏการณ์ร่วมสมัยในประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการทำความเข้าใจบทบาทของผู้ร้องเรียนในประเทศที่มีลักษณะประชาธิปไตยในโลกที่สาม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการทำความเข้าใจบทบาทของผู้ร้องเรียนในประเทศที่มีลักษณะประชาธิปไตยในโลกที่สาม เพื่อนำแนวทางต่าง ๆ ไปปรับปรุงแก้ไข

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานศึกษานี้เป็นการเลือกศึกษาผู้ร้องเรียนที่ค่อนข้างมีชื่อเสียงตามสื่อทางสังคม ดังนั้นการศึกษาวิจัยต่อกลุ่มตัวอย่างในรายย่อยในเชิงปริมาณ น่าจะทำให้สามารถเติมเต็มช่องว่างในทางวิชาการได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ชื่นชูใจ. (2563). ความคิดปืศาจ : นิติราษฎร์พรคอนาคต์ใหม่กับการสร้างการเมืองแห่งความหวัง. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 13(2), 87-119.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2560). 3 นักร้อง (เรียน) แห่งทศวรรษ. สืบค้น 25 มกราคม 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/115534>
- _____. (2564). เปิดแฟ้มผลงาน 4 นักร้อง ขององค์กรอิสระ ศาลพลิกโฉมหน้าการเมืองไทย. สืบค้น 25 มกราคม 2565, จาก www.bangkokbiznews.com/politics/971214

- เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง. (2565). เห็นหมัดตุลาการ. สืบค้น 25 มกราคม 2565
www.the101.world/tick-of-judicial-activism
- จาตุรงค์ สุทวาทัน และนวัทร โตสุวรรณ. (2563). ผลทางการเมืองที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 5(1), 213-226.
- เดอะโมเมนตัม. (2564). ชีวิตฉันไม่มีวันกลับไปเหมือนเดิมอีกแล้วบทสนทนาหลังจากออกจากเรือนจำของเอกชัย หงส์กังวาน. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/6ekmJ>
- ปิยชีวินส์. (2561). ใครโกง โทรวา คสช. รวมดาวนักร้อง (เรียน) เอาใหม่กับเบอร์นี้. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-43470127>
- _____. (2562). ประวิตร มิตรหายกลายเป็นศัตรูสังคมอยากรู้มาฟิวกามาจากไหนขอใจ CSI LA. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-42748533>
- _____. (2564). ศาลรัฐธรรมนูญ : การเมืองไทยไปทางไหนต่อหลังคำวินิจฉัย ชุมนุมเรียกร้องปฏิรูปสถาบันกษัตริย์มีเจตนาซ่อนเร้นล้มล้างการปกครอง. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-59247579>
- ประชาไทออนไลน์. (2561). เอกชัย โดนสาดน้ำปลาร้าใส่ระหว่างเดินไปมอบของขวัญวันเกิดให้ประวิตร. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก www.prachatai.com/journal/2018/08
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2562). ศาลรัฐประหาร : ตุลาการ ระบอบเผด็จการ และนิติรัฐประหาร. กรุงเทพฯ: ฟ้ายเดียวัน.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562). เปิดอก พี่ศรี (สุวรรณ) จรรยา กับคำถามร้องทุกวัน แล้วทำไมหาकिनอะไร? และมุมนิติศาสตร์ ของผู้ชายรัก ศิลปะ ครุฑ ต้นไม้. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9620000042518>
- มติชนออนไลน์. (2564). 85 นักวิชาการ ม.ดังทั่วประเทศ ร่อนแถลงการณ์แย้งคำวินิจฉัยคดีล้มล้างการปกครอง. สืบค้น 25 มกราคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/89zpm>
- วอยซ์ออนไลน์. (2564). มุมมอง วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ต่อคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญคดีล้มล้างการปกครองของ 3 ราษฎร. สืบค้น 26 มกราคม 2565, จาก www.voicetv.co.th/read/xBxqDbJ6
- วีระ หวังสัจจะโชค (2556). การจัดสถาบันของนโยบายจำนำข้าว (ดุขุณิพนธ์ปรัชญาดุขุณิบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2559). การเมืองเชิงตุลาการ. *วารสารนิติสังคมศาสตร์*, 9(1), 82-125.
- _____. (2562) เมื่อตุลาการเป็นใหญ่ในแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: บุ๊คสเคป.

- Cornwall, A. & Coelho, V. S. (2006). *Space for Change? Representation, Inclusion and Voice in New Democratic Arenas*. London: Zed books.
- Dahl, R. A. (2005). *Who governs?: Democracy and power in a American city*. New Heaven, CT: Yale University Press.
- Dalton, R. (2008). Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation. *Political Studies*, 50(1), 76-98.
- Fukuyama, F. (2006). *The End of History and the Last Man*. New York, NY: Simon and Schuster.
- Ginsburg, T. (2003). *Judicial Review in New Democracies*. New York: Cambridge University Press, 2003.
- Hall, P. A. & Taylor, C.R. (1 9 9 6). *Political Science and the Three New Institutionalisms*. *Political Studies*. XLIV.
- Hirschl, R. (2006). The New Constitution and the Judicialization of Pure Politics Worldwide, Fordham. *Law Review*, 75(2), 721-53.
- _____. The Judicialization of Mega-Politics and the Rise of Political Courts. *Annual Review of Political science*, 11, 93-118.
- Lowndes, V. (2002). Institutionalism. in Marsh, D. and Stoker, G. (Eds) *Theory and Methods in Political Science*. Hound mills: Palgrave.

